

MILJÖHANDBOK

Ädelfors.

hotell och konferens

2024

Miljöhandboken är aktuell och godkänd (underskrift av verksamhetsansvarig)	
Datum för godkännande:	
Verksamhetsansvarig (godkännare):	Ole Busse

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
1. Verksamhetsbeskrivning och miljöorganisation	3
2. Miljöutredning	5
3. Miljöpolicy	10
4. Miljömål och handlingsplaner	10
5. Verksamhetsrutiner	12
Inköp	13
Avfall	16
Intern och Extern kommunikation	16
Avvikelse och förbättringsförslag	17
Kemikalier	18
6. Lagkrav	18
7. Miljörisker och nödlägesberedskap	20
8. Utbildning och kompetens	21
9. Miljöberättelse	22
10. Intern revision	32
11. Ledningens genomgång	32

I. Verksamhetsbeskrivning och miljöorganisation

Verksamhetsnamn: Adelfors folkhögskola inkl dotterbolaget Adelfors hotell och konferens AB	
Besöksadress: Kunskapens Väg 3	Postadress: 574 53 Holsbybrunn
Organisationsnummer: 827500-2254 samt 559459-5208	Antal medarbetare: 50
Miljösamordnare: Cecilia Alfheim	E-postadress: cecilia.alfheim@adelfors.nu
Verksamhetsansvarig: Ole Busse	
Telefon: 0383-571 11	Hemsida: www.adelfors.nu
Beskrivning av verksamheten:	
<p><i>Våra produkter och tjänster</i> Vi erbjuder: Folkhögskola, restaurang, konferenser och hotell/internat. Från 1 februari 2024 är restaurang-, konferens- och hotellverksamheten överläten i sin helhet till dotterbolaget Adelfors hotell och konferens AB.</p>	
<p><i>Våra lokaler</i> Vi äger våra lokaler, yta 12 600 kvm</p>	
<p>Vi hyr våra lokaler, yta 250 kvm (en våning på Österliden tom december 2023)</p>	
<p>Vi använder följande typ av energikällor för uppvärmning och drift av våra lokaler; Skolans lokaler och vatten värms med fjärrvärme som kommer från ett närliggande flisvärmeverk, Njudungs Energi. Elnätet levereras av EON och elen av Bixia. Det är grön el. Dotterbolaget hyr lokaler av skolan.</p>	
<p><i>Material och avfall</i> Vår huvudsakliga användning av material består av Papper, livsmedel, kontorsmaterial, IT-utrustning, undervisningsmaterial</p>	
<p>I vår verksamhet produceras i huvudsak följande typer av avfall Förpackningar av olika slag, papper, brännbart hushållsavfall, matavfall, elektronikavfall</p>	
<p><i>Resande och transporter</i> Vi har följande typ av tjänsteresande i vår verksamhet Kundbesök, Pendlingsresor till och från jobbet, Resor med avfall inom skolområdet och till återvinningsstationer samt sophanteringscentral, transport av deltagare, gäster och föreläsare till och från Vetlanda, studiebesök</p>	

Vi har följande typer godstransporter i vår verksamhet

Transporter ingår vid beställning av inköp till vår verksamhet samt leveranser av hotelltextilier till tvätteriet. Vi försöker samordna inköp för att minimera transporter.

Vår verksamhet använder följande typ av fordon och arbetsmaskiner

En minibuss, en personbil, åkgräsklippare, redskapsbärare, robotgräsklippare, såg och trimmer. Under 2023 har vi bytt ut den gamla röjsågen till en batteridrivna. Ny elgolfbil är inköpt våren 2024 istället för den gamla som skrotats.

Utsläpp, buller, vibration och lukt

Vi har följande typ av verksamhet som ger utsläpp (luft, vatten, mark), buller, vibration eller lukt

CO2-utsläpp från resande (skolans bilar o bussar, leverantörers, personalens och deltagarnas, restaurang- och hotellgästernas och konferensdeltagarnas etc.) samt gräsklippare och snöröjning. Indirekt från energi som förbrukas i våra lokaler och produkter/material som vi konsumerar.

Vår verksamhet är lokaliserade på följande platser (enbart multisitediplom)

'_

Vårt miljöledningssystem omfattar följande delar av vår verksamhet

Folkhögskolan och dotterbolaget med säte i Holsbybrunn. Filialer på annan ort är inte medtaget.

Miljöarbetet är organiserat på följande sätt i verksamheten:

Ledningen: Är ansvarig för miljöarbetet och vårt ledningssystem. De ska se till att tillräckliga resurser finns för miljöarbetet, fördela ansvar och se till att alla medarbetare engageras och involveras.

De ansvarar mer specifikt också för: Att tillsammans med miljösamordnaren utvärdera miljöarbetet och godkänna miljöhandboken samt i alla led av ledningens arbete tänka på vår miljöpåverkan.

Miljöansvarig: Ole Busse, rektor.

Övriga funktioner med specifikt miljöansvar:

Miljösamordnaren är personen som är länken mellan koncernen och Miljöstrategen. Hen ansvarar för miljöhandboken och sammankallar och leder Miljövärdet, en grupp med personal från varje arbetslag. Miljösamordnaren ser till att internrevision sker.

Miljövärdet är miljösamordnaren behjälplig i arbetet med miljöhandboken och div. utställningar, temadagar osv. Miljövärdet ansvarar också att föra ut information till sitt arbetslag.

Inköpare har ansvar att köpa in det minst miljö- och klimatfarliga varorna och se till att transporterna blir så få och så korta som möjligt. Även ifrågasätta om vi verkligen behöver köpa varan, går det att laga den gamla eller köpa begagnad.

Kemikalieansvariga har ansvar att samla säkerhetsdatablad för varje kemikalie, ge miljösamordnaren en aktuell kemikalielista, veta hur kemikalierna är farliga och var säkerhetsdatapärmarna står.

Samtliga medarbetares ansvar: Att vara en aktiv del av vårt företags miljöarbete och följa våra policys och rutiner i miljöhandboken. De ska specifikt tänka på att kopiera mindre, medverka i miljöenkäter, miljöutbildningar, se utställningar, försöka dra ner på sina CO₂-utsläpp bl.a. genom pendlingsresorna, följa vår resepolicy, anmäla miljöincidenter och komma med förslag på förbättringar.

2. Miljöutredning

I tabellen nedan listas **alla** verksamhetens aktiviteter som ger direkt och indirekt miljöpåverkan. För de aktiviteter som bedöms som betydande ur miljösynpunkt anges hur mycket som används/släpps ut under ett år. Ange gärna miljöindikatorer för övriga aktiviteter också.

Alla aktiviteter är rangordnade efter hur stor miljöpåverkan vi bedömer att de har, 1 är mest betydande, därefter 2, 3 och så vidare. Vid bedömning av miljöpåverkan beaktas förbrukad/utsläppt mängd och miljöfarlighet av det som förbrukats/släppts ut. De aktiviteter som vi bedömer har betydande miljöpåverkan har vi sammanställt i punktlistan nedanför tabellen. Dessa benämns våra betydande miljöaspekter.

Aktivitet som påverkar miljön	Hur mycket används och/eller släpps ut?	Rangordning (1,2,3,4 osv.)
Direkt miljöpåverkan	2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018	
Resor i tjänsten, skolans bilar, egna bilar, hyrbilar	<p><u>Skolans bilar</u> Drivmedel = 1 761 L = 4,72 ton CO₂ (-2,48 ton CO₂) 2 687 L = 7,201 ton CO₂ (+2,646 ton CO₂) 1 518 L = 4,555 ton CO₂ (-0,203) 1586 L = 4,758 ton CO₂ (-6,102) 3620 L = 10,860 ton CO₂ (+0,888 ton CO₂) 3324 L = 9,972 ton CO₂ (+0,532 ton CO₂)</p> <p><u>Egna bilar</u> 1 378 mil = 2,62 ton CO₂ (-2,02) (elbilar avgår) 2 439 mil = 4,641 ton CO₂ (-1,038) (elbilar avgår) 2984,8 mil = 5,679 ton CO₂ (+3,738) 1020,2 mil = 1,941 ton CO₂ (-5,954) 4149 mil = 7,895 ton CO₂ (+0,258) 4 013,7 mil = 7,637 ton CO₂ (-1,880)</p> <p><u>Hyrbilar</u> 11,2 mil = 0,02 ton CO₁ (-97,2) 108,4 mil = 0,206 ton CO₂ (+0,14) (elbilar avgår) 34,6 mil = 0,066 ton CO₂ (+0,061) 2 mil = 0,005 ton (-6,085) 367 mil = 6,090 ton CO₂ 1,966 CO₂ x 4,11 (ökad kostnad 411 %) = beräknad 8,080 ton CO₂ (+6,114 ton CO₂)</p> <p>Totalt resor i tjänst: 7,36 ton CO₂ (-4,64) (-39%) (-71 % från 2018) 12,0 ton CO₂ (+1,7) (+16%) 10,3 ton CO₂ (+3,596) (+54%) 6,704 ton CO₂ (-18,151) (-73 %) 24,855 ton CO₂, (-0,834 ton CO₂ -3%) 25,689 ton CO₂ (+4,766 ton CO₂ +23 %)</p>	5

El	Grön el = 0 ton CO2 Vanlig el jan-sep = 562 880 kWh = 50,659 ton CO2 Grön el okt-dec = 0 CO2 (-17,219 ton CO2)	0
Fjärrvärme (enl Njudung Energi)	1 306 000 kWh = 41,38 ton (-13) (24%) (Effektuttag ändrat från 2023) 1 301 000 kWh = 54,642 ton CO2 (-0,962) (-2 %) 1 194 000 kWh = 55,604 ton CO2 (+9,314) (+20%) 994 000 kWh = 46,290 ton CO2 (-7,101) (-14 %) 1 125 000 kWh = 52,391 ton CO2 (-3,772 ton) (-7%) 1 206 000 kWh = 56,163 ton CO2 (+9 440 kWh) (+0,8 %)	3
Totalt beräknat CO2	Resor i tjänst 7,36 ton CO2, 12 ton CO2, 10,3 ton CO2 6,7 ton CO2 24,8 ton CO2 El 0 ton CO2 Fjärrvärme 41,38 ton 54,64 ton CO2 55,6 ton CO2 46,29 ton CO2 52,39 ton CO2 Pendlingsresor 38 ton, 38 ton 32,5 ton CO2/år 29,95 ton CO2 42,48 ton CO2/år Datorinköp 9,5 ton 15,9 ton 8,7 ton CO2 7,22 ton CO2 20 ton CO2 Totalt 96,2 ton CO2 (-24,3 ton CO2, -20%) 120,5 ton CO2 (+13,4 ton CO2, +12 %) 107,1 ton CO2 (+16,9 ton CO2, +19%) 90,17 ton CO2 (-49,55 ton -35 %) 139,73 ton CO2 (-73,28 ton CO2 -34 %)	
Avfall	Brännbart, wellpapp, metall, deponi samt hushållssopor och annat avfall. Internatet sorterar som hushåll. Ca 98 % av allt avfall är sorterat.	6
Vatten och avlopp	Kommunalt 316 608 kr (+37 358) (+13%) 279 250 kr (-34 570 kr) (-11%) 313 820 kr (+32 089 kr) (+11%) 281 731 kr (-19 283 kr, -6 %) 301 014 kr (-13 737 kr, -4,4 %) 314 751 kr (-11 748 kr, -3,6 %)	8
Livsmedel	100 % MSC märkt fisk, till största delen svenskt kött, eko-bananer mm leveranser och tillagning av råvaror, rengöring, externa kunders transport	9
Kemikalier	Totalt 202 st 2024 (2019 289 st) (-87 st) olika kemikalier maj 2023, varav 33 st är gröna (-32 st), d.v.s. 16 % gröna (-7 %) Av alla regelbundna är 26 % gröna (-8 %) Städ 24 st (+2) 54 % miljömärkt Kök 19 st (-2) 55 % R miljömärkt Konst 39 st (+7) 3% miljömärkt Vaktmästeri tot. 117 st (-99) 9 % miljömärkt Övrigt, Äventyr 6 st (+6) 16 % miljömärkt R 81 st, (+12) 26 % miljömärkt E 8 st (+3) 25 % miljömärkt S 106 st (-13) 7 % miljömärkt U 7 st (-16) 57 % miljömärkt	6
Kontorspapper	117 716 kopierade ark/50 anst = 2 354 ark/anställd/år 182 922 kopierade ark/52 anst=3 517 ark/anställd/år 130 794 kopierade ark/51 anst=2564 ark/anst/år 108 186 kopierade ark/44 anst = 2459 ark/anställd/år 196 000 kopierade ark/54 anst=3630 ark/anställd/år 370 856 kopierade ark/52 anst = 7132 ark/anställd/år -65 206 färre kopior (-36 %) +52 128 fler kopior (+39%) +22 608 fler kopior (+21%) 87 814 färre kopior (-45%) (corona) 174 856 färre kopior (-47 %) (corona+11 mån av 12) -205 457 färre kopior (-36 %) än 2017	10

Förbrukningsmaterial, papper och städmaterial	<p>Inköp av papper 189 813 (-70 685) (-27%) 260 498 kr (+137 672) (+112%) 122 826 kr (-19 467) (-14%) 142 293 kr (-159 552) (-53 %) 302 845 kr (-65 802), 368 647 kr (+131 432)</p> <p>Inköp av städmaterial 207 814 kr (-33 157) (-14%) 240 971 kr (+104 164) (+76%) 136 807 (-20 946) (-13%) 157 753 (-114 944) (-42 %) 272 697 (+69 524), 203 173 kr (+33 549 kr)</p> <p>Totalt 397 627 (-103 842) (-21%) 501 469 (+241 836) (+93%) 259 633 (-40 413) (-13%) 300 046 (-275 496) (-48 %) 575 542 kr (+3 522 kr), 572 020 kr (+165 181 kr, +41 %)</p>	11
Förbrukningsmaterial, undervisning	<p>Inköp av förbrukningsmaterial till undervisning var 387 710 (+37 358) (+41%) 274 553 (-89 601) (-25%) 364 154 (-21 050) (-5%) 385 204 (-131 736) (-25 %) 516 940 kr (+44 672), 472 268 kr (+ 215 538 kr, + 84 %) (+262 038 kr än medelvärdet av åren 2011-2017)</p>	11
Inventarier, kontorsmöbler, datorer kronor Ar 2021=ombyggnation	<p>Inköp möbler 108 398 kr (-216 444) (-67%) 324 842 kr (-1 118 491) (-77%) 1 443 333 kr (+1 415 909) (+5 163 %) 27 424 kr (-643 456) (-96 %), 670 880 kr (-27 874), 698 754 kr (+186 481 kr)</p> <p>Inköp datorer 358 224 kr (-74 794) (-17%) 433 048 kr (+197 032) (+83%) 235 986 kr (-192 974) (-45 %) 428 960 kr (-24 350) (-5 %), 453 310 kr (-382 103), 835 413 kr (+470 726)</p> <p>Inköp av inv. totalt 466 622 kr (-291 238) (-38%) 757 860 kr (-1 485 670) (-66%) 2 243 530 (+1 476 984) (+224 %) 766 546 (-1 188 142 kr) (-61 %), 1 954 688 (-429 821), 2 384 509 kr (+1 131 673 kr)</p>	7
Mediateknik inköp CO2 (Juli-juni)	<p>Inköp 2024: 0 chromebooks x 30 kg = 0 kg CO2 1 mobiltelefoner x 88 kg = 88 kg 2 bärbara (Thinkpad)x150 kg = 300 kg 13 stationära x 449 kg = 5 837 kg 1 skärm x 520 kg = 520 kg 0 storskärmar x 620 kg= 1 860 kg 2 tangentbord x 470 kg= 940 kg</p> <hr/> <p>Totalt 9 545 kg CO2</p> <p>Inköp av mediateknik totalt Läsår 23/24 9,5 ton CO² (-6,4 ton, -40%) Läsår 22/23 15,9 ton CO2 (+7,2 ton, +83%)</p>	7

	Läsår 21/22 8,7 ton CO2 (+1,5 ton) (+21%) Läsår 20/21 7,220 ton CO2 (-12,880) (-64 %) Läsår 19/20 20 ton CO2	
Indirekt miljöpåverkan (även positiv)		
Pendlingsresor	<p>77%, 77%, 77%, 84 % 82 % 86 % 92 % av personalen kör bil till jobbet. 16% av de som kör bil har elbil och 10% av hybridbil. Resterande 23% 23 %, 23%, 16 %, 15 % 14 % 8 % samåker, veckopendlar (4 %), cyklar, åker buss (4 %) eller går (12 %).</p> <p>Bensinbilar körs 162 828 km/år 158 560 km/år, 91 131 km/år, 63 279 km/år, 71 500, 105 005, 150 368 km/år = 26,2 ton CO2, 25,5 ton CO2, 14,6 ton CO2, 12,0 ton CO2, 13,4, 19,9, 28,2 ton CO2</p> <p>Dieslbilar körs 61 878 km/år 69 620 km/år, 99 328 km/år, 90 213 km/år, 138 410, 210 384, 117 736 km/år = 11,1 ton CO2 12,5 ton CO2, 17,9 ton CO2, 17,9 ton CO2 29,1, 33,8, 26,6 ton CO2</p> <p>Totalt pendlingsresor 37,3 ton CO2/år, 38 ton CO2/år, 32,5 ton CO2/år, 29,95 ton/år, 42,5, 53,8, 54,801 ton CO2/år (-0,7 ton -2 %, +5,5 ton +17%, +2,5 ton, +8%, -12,5 ton, -29 %, -11,3 ton, -0,99 ton, +5,9 ton CO2)</p>	4
Utbildningens påverkan på deltagarnas miljökunskaper	<p>Deltagarna i Allmän kurs har under läsåret 2023/24 jobbat med miljö- och klimatfrågor både praktiskt och teoretiskt då och då under hela året. Även de yrkesförberedande kurserna har tagit upp det när det varit naturligt. Vi har många ”gröna” böcker och magasin i biblioteket som ofta visas speciellt samt att vi har en bokbytarhylla. Där eller i GP:s corner har vi flera gånger per år utställningar där olika miljöfrågor visas. Vi har alltid ett vegetariskt alternativ till lunchen och ett väldigt stort salladsbord. Vi har också genomfört en ”Varsågodloppis” där personal /deltagare skänkt kläder och annat som sedan bytt ägare. Överblivet har skickats till Ukraina. Vi har genomfört en ”gräva-äng”-utmaning där olika klasser gräver rutor och planterar ängsfröer i vår backe. Vi har också haft en energisparmånad i mars 2024 där vi uppmanade att spara el och hade en tävling om snyggaste planschen med detta tema.</p>	2
Miljöpåverkan på besökande	<p>Vi strävar efter att skapa en medveten och inspirerande miljöupplevelse för alla våra besökare genom att integrera vårt miljöarbete på olika sätt inom våra lokaler och kommunikationskanaler. Här är en utförlig beskrivning av hur vi gör detta: Miljödiplom vid Entrén: Vid vår entré finns vårt miljödiplom tydligt framvisat, vilket visar vårt engagemang för miljöarbete redan när besökare kliver in. Digital Närvaro: På vår hemsida finns omfattande information om vårt miljöarbete. Här kan besökare lära sig om vår miljöpolicy och vilka aktiviteter vi genomfört. E-postsignaturer: Många av våra anställda har miljöloggan som del av deras e-postsignaturer, vilket kontinuerligt påminner mottagarna om vårt miljöengagemang i varje digital kommunikation.</p>	2

	<p>Skyltar på Toaletterna: Små skyltar på våra toaletter informerar besökarna om att dessa städas med miljövänliga metoder, vilket främjar medvetenhet om våra hållbara städrutiner.</p> <p>Elbilsaddare: Vi har installerat elbilsaddare för våra gäster, vilket underlättar och uppmuntrar användningen av miljövänliga fordon.</p> <p>Miljösidan på Hemsidan: Vår hemsida har en dedikerad miljösidan där vi beskriver våra miljövänliga åtgärder och resurser. Här finns även länkar till SJ och JLT för att uppmuntra besökare att använda kollektivtrafik.</p> <p>Gröna Böcker och Magasin: Vårt bibliotek har ett omfattande urval av böcker och magasin med fokus på miljö och hållbarhet, vilket erbjuder våra besökare möjligheten att fördjupa sig i dessa ämnen.</p> <p>Bokbytarhylla: Vi har en bokbytarhylla som främjar återanvändning och delning av litteratur bland besökare.</p> <p>Miljöutställningar: ett par gånger per år anordnar vi utställningar som framförallt allmän kurs tar fram som en del i deras utbildning och som ofta fokuserar på olika miljöfrågor. Dessa utställningar är utformade för engagera besökare/deltagare i aktuella miljöproblem och lösningar.</p> <p>Vegetariska Alternativ och Salladsbord: I vår restaurang erbjuder vi alltid ett vegetariskt alternativ till lunchen samt ett mycket stort salladsbord. Detta stödjer en hållbar kosthållning och ger våra gäster hälsosamma och miljövänliga matval.</p> <p>Genom dessa åtgärder skapar vi en miljö där besökare kontinuerligt blir påminda om vårt engagemang för hållbarhet och miljöskydd. Vi hoppas att vår miljömedvetenhet inte bara gör ett intryck på våra besökare, utan också inspirerar dem att ta med sig och tillämpa dessa hållbara metoder i sina egna liv.</p>	
Koncernens externa påverkan	<p>Vi strävar efter att påverka andra folkhögskolor, företag, organisationer och privatpersoner genom vårt aktiva miljöarbete. Detta sker genom en rad olika kanaler och aktiviteter.. Det sker vid möten på hög och låg nivå, konferenser, mässor, demonstrationer, deltagararbeten som sprids, leverantörskontakter, våra upphandlingar av kost och logi för kick-off, långa laget, skolresor och sociala medier.</p> <p>Vi använder också miljöloggan i våra mejl för att påminna mottagarna om vårt engagemang.</p> <p>Miljösidan på Hemsidan: På vår hemsida har vi en miljösidan där vi beskriver hur vi arbetar för att vara miljövänliga. Här finns information om vår miljöpolicy, miljöberättelser, och vårt engagemang i Miljövärnet. Vi informerar även om våra elbilsaddare till gäster och listar våra miljöaktiviteter. Dessutom finns länkar till SJ och JLT för att uppmuntra besökare att använda kollektivtrafik.</p> <p>Miljöpolicy och Miljöberättelsen: Vår miljöpolicy och miljöberättelse är centrala dokument som beskriver våra mål och åtgärder för att minska vår miljöpåverkan. Dessa dokument är tillgängliga för allmänheten och fungerar som vägledning och inspiration för andra organisationer som vill förbättra sitt miljöarbete.</p>	2

Våra betydande miljöaspekter är:

1. Inköp av datorer/möbler
2. Påverkan i om utbildningar, besökare och externa kontakter
3. Fjärrvärme
4. Pendlingsresor

3. Miljöpolicy

Miljöpolicy

Alla behövs för en bättre miljö. Kunskap är det viktigaste verktyget.

Ädelfors folkhögskola och Ädelfors hotell och konferens AB ska, inom ramen för vår verksamhet, bidra till de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030-dokumentet.

Den dagliga verksamheten ska genomsyras av miljömedvetenhet och en effektiv resursanvändning. Miljöfrågorna ska behandlas som en självklar och integrerad del i hela koncernens verksamhet. Miljöarbetet ska dokumenteras och regelbundet utvärderas och förbättras.

För att bidra till en hållbar utveckling bör vi tänka på
att sprida och fördjupa kunskap om miljö- och klimatfrågor till deltagare, personal och gäster
att vi minskar vår förbrukning av inte förnybara resurser och miljöskadliga produkter
att vi använder de resurser vi har effektivt
att vi skyddar och bevarar den biologiska mångfalden
att vi uppfyller lagkraven angående miljö och klimat
att vi minskar vårt koldioxidutsläpp

4. Miljömål och handlingsplaner

Miljömål och handlingsplaner för år: Lå 2024-2025

Mål I	Klimatneutrala till år 2045 vad gäller el, fjärrvärme och resor i tjänsten		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Fortsätta byta ut och minska antalet inne-/utearmaturer mot energisnålare, 4-årsplan från 2023	Ledningsgrupp, Torbjörn	Från VT 2023, klart VT 2027	Tid, mycket pengar
Identifiera och ändra på andra energislukare, t.ex belysningen i källaren som lyser 24 timmar per dygn och bastun som behöver en timer.	Ledningsgrupp, Torbjörn	Senast 2025-06-30	Tid, en del pengar
Byte av Kullenhusens fönster till 3-glas, 2 hus under 2024 och sedan 1 hus per år (totalt 7 hus).	Ledningsgrupp, Torbjörn	Från VT 2024	Tid, mycket pengar
Fortsätta att påverka Njudungs Energi så de minskar användandet av eldningsolja och utvecklar teknik för mindre koldioxidutsläpp. – fortlöpande mål	Ledningsgrupp	Från HT 2024	Tid, inga pengar

Följa hur resor i tjänsten utvecklas och underlätta för våra anställda att välja miljövänliga alternativ när så är möjligt samt se till att alltid ha den senaste tekniken vad gäller t.ex elbilsaddning – fortlöpande mål	Ledningsgrupp, Alla	Från HT 2024	Tid, mycket pengar
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Vid miljövärnsmöten under våren hör vi oss för hur långt det har fortskridit i de olika processerna samt innan revision. Vi följer också hur el-/fjärrvärmeförbrukningen, resor i tjänsten minskar genom uppföljning av statistiken.		

Mål 2	Öka miljömedvetenheten hos personal, deltagare mfl		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Gemensamhetsdag, föreläsning, utställning och/eller filmvisning med miljötema för våra deltagare.	Cilla/lärarna allmän kurs	Senast 2025-05-31	Mycket tid, lite pengar, mkt engagemang
Uppdatera hemsidorna årligen	Cecilia, Rikard	Senast 2025-01-01	Lite tid, lite engagemang
Miljöfrågan på alla dagordningar	Samtliga kursledare, ledningsgrupp mfl	Fortlöpande	Lite tid, inga pengar, lite engagemang
Varsågod loppis – en gång per år på hösten	Miljövärvet	Senast 2024-12-20	Mkt engagemang, mkt tid, inga pengar
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Kontroll i september 2025 att vi genomfört aktiviteter		

Mål 3	Minska pappersförbrukningen		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Minska antal kopierade papper	Alla	Fortlöpande	Engagemang
Fortsätta digitalisera	Alla	Fortlöpande	engagemang
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Antal kopior kontrolleras i juni 2025 Det andra kontrolleras under våren 2025.		

Mål 4	Restaurangens miljöpåverkan		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Minska matsvinnet och återanvända ännu mer mat	Linette/Micke J	Fortlöpande	Lite pengar, lite tid, engagemang
Öka andelen vegetariskt samt servera enbart vegetarisk mat vid några tillfällen	Linette	Fortlöpande	Lite pengar, tid, engagemang

Öka andelen ekologiska och KRAV-märkta varor	Linette/Micke J	Fortlöpande	Mkt pengar, tid, engagemang
Minska användandet av palmolja	Linette	Fortlöpande	Engagemang, lite pengar, lite tid
Minska användandet av engångsbleck och engångstraror	Linette	Senast 2025-06-30	Engagemang, lite tid
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Följ miljöindikatorn vad gäller andelen eko, MSC och kravmärkta artiklar i augusti 2025 – Selmastatistik. Matsvinnet – vad vi har gjort bättre bockas av aug 2025 Vegetarisk utveckling - vad vi har gjort bättre bockas av aug 2025		

Mål 5		Förbättra förutsättningar för biologisk mångfald		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser	
Utred var vi kan låta gräset växa för att locka pollinatörer.	Ledningsgrupp, Torbjörn	Senast 2025-06-30	Engagemang, lite tid, inga pengar	
Ersätt gräs mot växter som pollinatörer gillar på fler platser, t.ex nästa parkeringsremsa	Cecilia, Åsa, Torbjörn	Senast 2025-06-30	Engagemang, lite tid, lite pengar	
Bygga en kompost för trädgårdsavfall för att få egen jord till rabatter osv	Torbjörn/Thomas	Senast 2025-06-30	Lite tid, lite pengar, lite engagemang	
Fortsätta med att plantera rutor med ängsblommor i vår backe genom att engagera deltagare/personal samt underhålla redan sädade rutor.	Cecilia/Miljövärdet	Löpande årligen	lite tid, lite pengar, mycket engagemang	
Följ upp att lövträd börjar växa i vår tallbacke, inventera vilka som tar sig och komplettera med ytterligare arter för att öka den biologiska mångfalden.	Cecilia/Piia	Senast 2025-06-30	Mycket tid, lite pengar, mycket engagemang	
Planera hur den avverkade kullen mellan entrén och Brunns huset ska utformas så det gynnar naturen/mångfalden	Ole, Cecilia, Torbjörn	Senast 2025-06-30	Mycket tid, en del pengar och mycket engagemang	
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Avstämning av åtgärder görs augusti 2025			

5. Verksamhetsrutiner

Vi har utvärderat behovet av rutiner för att minimera vår miljöpåverkan samt säkerställa att vi uppfyller krav från lagstiftning, kunder och andra intressenter. Vi har beslutat att det är relevant för vår verksamhet att styra följande områden i vårt miljöledningssystem:

- Inköp
- Avfall
- Intern och Extern kommunikation
- Avvikelser och förbättringsförslag
- Kemikalier

Inköp

Vi styr mot hållbara inköp i vår verksamhet på följande sätt:

Praktiska rutiner för leverantörsuppföljning

Vi ställer följande miljökrav på våra leverantörer:

För att säkerställa att vår verksamhet upprätthåller höga miljöstandarder, är det avgörande att våra viktigaste leverantörer också bedriver ett aktivt och framåtblickande miljöarbete. Vi har därför etablerat följande krav och rutiner för att välja och utvärdera våra leverantörer:

Kriterier för Leverantörer

ISO 14001-certifiering: Vi strävar efter att samarbeta med leverantörer som är certifierade enligt ISO 14001, vilket är en internationellt erkänd standard för miljöledningssystem. Detta säkerställer att leverantören har etablerade processer för att hantera och minska sin miljöpåverkan kontinuerligt.

Miljöcertifieringar och Hållbarhetsarbete: Utöver ISO 14001, värdesätter vi leverantörer som har andra relevanta miljöcertifieringar eller som demonstrerar ett aktivt engagemang för hållbarhet. Detta kan inkludera specifika program för energibesparing, avfallshantering, minskning av vattenförbrukning, och koldioxidutsläpp.

Aktivt Hållbarhetsarbete: Vi prioriterar leverantörer som inte bara har formella certifieringar, utan också aktivt arbetar med hållbarhetsfrågor. Detta innebär att de implementerar konkreta åtgärder och initiativ för att förbättra sin miljöprestanda och minska sitt ekologiska fotavtryck.

Uppföljning och Kontroll

För att säkerställa att våra leverantörer uppfyller dessa krav och kontinuerligt arbetar med miljöförbättringar, genomför vi regelbundna kontroller minst vartannat år. Vår process för uppföljning innefattar flera steg:

Informationsinsamling: Vi börjar med att samla in information om våra största leverantörers miljöarbete. Detta sker främst genom att granska deras officiella hemsidor där de ofta publicerar hållbarhetsrapporter, certifikat och miljöpolicyer.

Direktkontakt för Förtydligande: Om den nödvändiga informationen inte är tillgänglig online, eller om det krävs ytterligare detaljer, kontaktar vi leverantörerna direkt. Vi skickar då specifika förfrågningar via e-post eller telefon och ber om detaljerade upplysningar om deras miljöinitiativ och hållbarhetsstrategier.

Utvärdering och Analys: Den insamlade informationen analyseras för att bedöma om leverantörerna uppfyller våra miljökrav. Vi tittar på både deras nuvarande prestationer och deras planer för framtida förbättringar.

Praktiska rutiner för miljökrav på produkter/tjänster

Vi gör följande aktiva miljöval vid inköp av produkter och tjänster:

Här följer en mer detaljerad beskrivning av våra åtgärder och principer inom olika avdelningar:

- **Kontorsmateriel:** Vid inköp av kontorsmateriel söker vår administrativa avdelning alltid efter miljövänliga alternativ. När vi identifierar sådana produkter, köper vi in och testar dem. Om produkterna visar sig vara tillfredsställande, integrerar vi dem som standardalternativ i vår verksamhet. Delvis försvåras detta arbete av att det är svårt att få fram riktigt miljövänliga alternativ för leverantörerna, särskilt vad gäller pennor.
- **Rengöringsmedel:** Städavdelningen ansvarar för centrala inköp av rengöringsmedel. Genom att samordna dessa inköp kan vi säkerställa att vi använder produkter som är miljövänliga, samtidigt som vi minimerar transporter och därigenom även våra koldioxidutsläpp. Genom att ha ett helhetsperspektiv på inköpen, istället för att varje avdelning småhandlar, kan vi också enklare implementera och upprätthålla miljövänliga rutiner. Vi strävar efter att använda mindre mängd kemikalier och prioriterar alltid miljömärkta alternativ.
- **Restaurangverksamhet:** Vår restaurang serverar aldrig fisk som är listad som hotad art och använder inga livsmedel framställda med genetisk modifiering (GMO). Vi arbetar aktivt med att samordna leveranser för att minska transportutsläppen och prioriterar inköp av närproducerad frukt och grönt, ekologiska bananer samt svenskt kött. Dessa åtgärder bidrar till att minska vår klimatpåverkan och stöder hållbara jordbruksmetoder.
- **Fordon:** Vid nyinköp av fordon till verksamheten väljer vi alltid modeller med bättre miljöprestanda än de vi ersätter. När vi hyr bilar, följer vi vår resepolicy som kräver att vi efterfrågar de mest miljövänliga alternativen som finns tillgängliga. Detta är en del av vårt åtagande att ständigt förbättra vår miljöprestanda inom alla aspekter av vår verksamhet.
- **Möbler:** Vid inköp av nya möbler undersöker vi först möjligheterna på begagnatmarknaden. Om vi inte hittar lämpliga begagnade alternativ, vänder vi oss till

företag som kan uppvisa ett dokumenterat miljöarbete. På så sätt säkerställer vi att våra möbelinköp stödjer en cirkulär ekonomi och bidrar till minskad miljöpåverkan.

- Ombyggnationer och måleriarbeten: När vi genomför ombyggnationer eller måleriarbeten i samarbete med externa parter, ställer vi krav på att miljöaspekter ska inkluderas i offerterna. Vi försäkrar oss om att de företag vi anlitar har ett dokumenterat miljöarbete. Detta tillvägagångssätt säkerställer att alla byggprojekt genomförs med miljöhänsyn i åtanke.

Genom att implementera dessa principer och åtgärder i alla delar av vår verksamhet, fortsätter vi att förbättra vår miljöprestanda och bidra till en hållbar framtid.

Resultat av leverantörsuppföljning

Leverantör	Status på verksamhetens miljöarbete (ex. Miljödiplomerad, ISO 14001, Miljöpolicy etc.)	Uppdaterad Datum	Uppfyller våra krav
Martin & Servera	Mycket gediget hållbarhetsarbete. Målet är att vara branschens mest hållbara partner.	2024-05-15	Ja
Tolls Frukt o Grönt	Levererar närproducerad frukt och grönsaker, ofta ekologisk	2023-05-15	Ja
Torebrings Grossist	Miljö- och kvalitetscertifieringsarbete enl FR2000. Certifikat giltigt tom 2024-06-30	2024-03-19	Ja
Kontorsspecial	ISO 9001, ISO 14001	2023-05-15	Ja
Azolver	ISO 9001:2015 och ISO 14001:2015	2023-05-15	Ja
Konica Minolta	ISO 14001:2015, Miljöplan ”Eco Vision 2050” Gediget hållbarhetsarbete	2023-05-15	Ja
Dell	Gediget hållbarhetsarbete, nettonollmål 2050	2023-05-15	Ja
Dustin	Gediget hållbarhetsarbete, klimatneutrala 2030	2023-05-15	Ja
Slöjd-Detaljer	ISO 14001:2015 Hållbarhetsarbete och miljöpolicy finns	2023-05-15	Ja
Ahlsell	ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 Gediget hållbarhetsarbete	2023-05-15	Ja
Bokus	Gediget hållbarhetsarbete med 7 mål i fokus	2024-05-15	Ja
Adlibris	Klimatkompenserar för sina utsläpp, mål att halvera klimatpåverkan till 2030. Vunnit pris Airfluencer 2021	2024-05-15	Ja
Electrolux	Gediget hållbarhetsarbete (reservdelar=bra), mål net zero 2025.	2023-05-15	Ja
Telia	Gediget hållbarhetsarbete, mål zero waste print 2030	2023-05-15	Ja
Biltema	Hållbarhetsarbete, mål som noll pvc, noll palmolja, mer hållbar textilier mm till 2030	2023-05-15	Ja
Elajo El & Energiteknik	ISO 9001:2015 ISO 14001:2015. Gediget hållbarhetsarbete	2023-05-15	Ja
Happy Homes	Hållbarhetsarbete, strävar efter att bara ta in varor från certifierade leverantörer t.ex ISO 14001.	2023-05-15	Ja
Lanab	ISO 9001 samt ISO 14001	2023-05-15	Ja
Komplett	ISO 14001:2015	2023-05-15	Ja
ÅkessonBerg	ISO 9001 och FSC märkt papper	2023-05-15	ja
Jysk	Hållbarhetsarbete. Jobbar för FSC certifiering till 2024. Textilier Standard 100-märkta. Koldioxidneutrala till 2050	2023-05-15	Ja

Textilia	Svanen 4.0 Tvätteriförbundets T-märkning ISO 14001	2023-05-25	Ja
----------	--	------------	----

Avfall

Vi har följande rutiner för att hantera det avfall som uppkommer i vår verksamhet:

Farligt avfall

<p>Farligt avfall hanteras på följande sätt i vår verksamhet: Vi lämnar på sortergård och har gjort egen anmälan om detta till Länsstyrelsen, anmälan gäller till 2026-01-29.</p> <p>Vi för journal över vårt farliga avfall på följande sätt: : i ett block och på nätet</p> <p>Rapportering av transport av farligt avfall till Naturvårdsverket görs Av oss själva, sker bara ett fåtal gånger per år eftersom vi inte har särskilt mycket sådant avfall.</p> <p>Vi för journal över farligt avfall som vi lämnar ifrån oss.</p>

Vi sorterar avfall i följande fraktioner i vår verksamhet:

Typ av avfall	Plats för sorteringskärl	Entreprenör som hämtar alt. var vi lämnar vårt avfall
Brännbart	Container	Stena Recycling AB
Wellpapp	Container	Stena Recycling AB
Metall	Container	Stena Recycling AB
Deponi	Container	Stena Recycling AB
Hushållssopor	Molok utanför köket	Kretslopp Sydost
Kontorspapper	3 blå behållare	Stena Recycling AB
Lysrör	Vaktmästeriet, verkstan	Själva till sortergård Flishult
Glödlampor, batterier, färgrester,	Vaktmästeriet, källaren	Själva till sortergård Flishult,
Elektronik, sladdar och kablar	Vaktmästeriet, verkstan	Själva till sortergård Flishult
Glas, vit och färgad	Vid molok utanför köket	Stena Recycling AB

Intern och Extern kommunikation

<p>Intern kommunikation Vi informerar våra medarbetare om verksamhetens miljöarbete på följande sätt:</p> <ul style="list-style-type: none"> Miljöhandbok och annan miljöinformation finns på vårt intranät. Nya medarbetare får information om miljöarbetet som en del av introduktionen. Miljövärdet har representanter i alla delar av koncernen, även ledningsgruppen, som kan sprida information.

- Miljösamordnaren informerar all personal på måndagsmöte efter revisionen om målen för nya året samt utfall av föregående års mål.
- På våra toaletter har vi skyltar som informerar om att vi enbart städar med miljövänliga medel.
- I biblioteket skyltas det med böcker om miljön och gröna tidningar samt att vi har en bokbytarhylla.
- Miljöfrågan finns på allas dagordningar.

Extern kommunikation

Vi informerar externa intressenter (t.ex. kunder, leverantörer, samarbetspartners, myndigheter) om verksamhetens miljöarbete på följande sätt:

- Vår miljöpolicy, delar av vårt miljöarbete och vår miljöberättelse samt våra mål hittar man på vår hemsida.
- Vi visar vårt miljö- och klimatengagemang vid möten på hög och låg nivå, konferenser, mässor, demonstrationer, deltagararbeten som sprids, leverantörskontakter, våra upphandlingar av kost och logi för kick-off, långa laget, skolresor och på sociala medier.
- Vi har även den miljöloggan på hemsidans fot som är länkat till miljösidan. Många av oss har miljöloggan som mejlsignatur.
- Miljödiplomet sitter uppsatt vid den nybyggda entrén.
- Vid upphandling av våra tjänster efterfrågas ibland bevis för vårt miljöarbete och då kommer diplomet väl till pass.
- På våra gästtoaletter finns en skylt som talar om att de är städade med miljövänliga medel.
- I biblioteket skyltas det med böcker om miljön och gröna tidningar samt att vi har en bokbytarhylla.

Vi gör vår miljöpolicy och vår miljöberättelse tillgänglig för intressenter på följande sätt:

Via vår hemsida hittar man information om vårt miljöarbete, här kan man ladda ned senaste miljöhandboken, senaste miljödiplom samt vilka åtgärder vi gjort sedan vårt miljöarbete startade.

Avvikelse och förbättringsförslag

- Avvikelse som uppkommer i verksamheten och som innebär att verksamheten inte i praktiken följer krav från lagstiftning, vår miljöpolicy eller andra rutiner i denna handbok ska anmälas genom att personal/deltagare fyller i och lämnar in en blankett som finns i Google Classroom under Arbetsmiljöhandboken, ”Blankett för rapportering av Olycka/Tillbud/avvikelse/riskobservation/Ohälsa” till servicechefen. Särskild beskrivning av vad Miljöavvikelse innebär finns beskrivet i ”Rutin arbetsskada, tillbud, riskobservation och avvikelse”. Därefter skall avvikelsen utredas och förslag till lösningar ska skyndsamt tas fram och redovisas till miljösamordnare, ledningsgrupp och styrelse.
- Förbättringsförslag tas fram årligen genom att vi skickar ut en enkät angående pendlingsresor där möjlighet till förbättringsförslag i allmänhet kan lämnas. Frågan tas också upp i samband med vår kick-off.

Dokumentation av hur *arbetslagens avvikelser från målen* görs genom den internrevision som förekommer en gång per år med arbetslagen och miljösamordnaren. Där tas även gjorda förbättringar och förbättringsförslag upp. Det som rör något utanför arbetslaget tas oftast upp på Miljövarnet och därefter om det behövs i ledningsgruppen.

Kemikalier

Vi förtecknar de kemikalier vi har i verksamheten och har även säkerhetsdatablad tillgängliga för produkter som är märkningspliktiga enligt CLP-förordningen i anslutning till kemikalierna. Kemiska produkter förvaras och hanteras säkert. Vi arbetar aktivt med att byta ut produkter till mer miljöanpassade alternativ. Faroangivelse i förteckningen är hämtad från säkerhetsdatablad för produkterna. Lista över samtliga kemikalierna inkl länk till säkerhetsdatabladen ligger också på vårt intranät.

SE BILAGA 1 Kemikalielista

6. Lagkrav

Vi har gjort en utvärdering av vilka miljölagar och andra regler som berör vår verksamhet.

Vi har också gått igenom och kontrollerat att vi följer nedanstående lagar, datum:

Tillståndspliktig eller anmälningspliktig verksamhet Vi bedriver miljöfarlig verksamhet som är tillståndspliktig eller anmälningspliktig enligt Miljöbalken.	☐ Ja, Tillståndspliktig ☐ Ja, Anmälningspliktig ☒ Nej
--	---

Verksamhetsrutin/aktivitet	Ansvarig	Lagreferens
Utbildning och kompetens Alla medarbetare ska ha relevant kompetens på miljöområdet. Inköpsrutin/policy Vi ställer miljökrav vid inköp/upphandling.	Cecilia A Linette – Restaurang Maria B – Städ Annika – kontorsmat. Jennie – konstmaterial Stefan – dator, kopiering Torbjörn – vaktmästeri, fastigheter Ledningsgrupp - möbler	Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §2 Kunskapskravet §3 Försiktighetsprincipen §5 Hushållnings- & kretsloppsprincipen §4 Produktvalsregeln §8 Skadeansvaret
Kemikalier Vi har kemikalieförteckning och säkerhetsdatablad för kemiska produkter. Produkter förvaras och hanteras säkert. Vi arbetar aktivt med att byta ut produkter till mer miljöanpassade alternativ.	Maria – städ Linette -kök Jennie – konst Torbjörn - vaktmästeriet	Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §2 Kunskapskravet §3 Försiktighetsprincipen §4 Produktvalsregeln MB kap. 14 Kemiska produkter och biotekniska organismer Förordning om kemiska produkter och biotekniska organismer (<u>SFS 2008:245</u>) REACH-förordningen Förordning (EG) nr 1907/2006 CLP-förordningen Förordning (EG) nr 1272/2008 Kemiska arbetsmiljörisiker AFS 2014:43

Verksamhetsrutin/aktivitet	Ansvarig	Lagreferens
<p>Avfall Vi arbetar aktivt med att minska, återanvända och återvinna avfall.</p> <p>Farligt avfall förvaras och transporteras enligt lagkrav.</p> <p>Journal förs över farligt avfall och rapportering görs till avfallsregistret.</p> <p>Vid egen transport av farligt avfall ska anmälan göras om den årliga volymen är mindre än 100 kg resp. 100 liter. Transporteras större volym ska tillstånd sökas. Inför transport av farligt avfall ska transportdokument upprättas.</p>	<p>Alla anställda</p> <p>Torbjörn</p> <p>Torbjörn</p> <p>Torbjörn</p>	<p>Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §5 Hushållnings- & kretsloppsprincipen MB Kap 15 Avfall och producentansvar</p> <p>Avfallsförordningen (SFS 2020:614)</p> <p>Föreskrifter om transport av avfall (NFS 2022:2)</p> <p>Naturvårdsverkets föreskrifter om transport av avfall (NFS 2005:3)</p> <p>Naturvårdsverkets föreskrifter om antecknings- och rapporteringsskyldighet och lämnande av uppgifter om farligt avfall till avfallsregistret (NFS 2020:5)</p> <p>Förordning om producentansvar (2022:1274) Producentansvar Batterier (SFS 2008:834), Producentansvar Bilar (SFS 2023:132), Producentansvar Däck (SFS 2023:133), Producentansvar Elutrustning (SFS 2022:1276)</p> <p>Förordning om engångsprodukter (2021:996)</p> <p>Förordning om nedskräpningsavgifter (2021:1002)</p> <p>Lokal renhållningsordning och avfallsplan</p>
<p>Transporter & fordon Vi undviker tomgångskörning mer än 1 minut och har informerat våra medarbetare om detta.</p> <p>Våra fordon (lastbilar och bussar) är i en utsläppsklass som uppfyller krav i miljözon</p> <p>Vi genomför transport av farligt gods enligt gällande lagkrav</p>	<p>Ole Busse</p> <p>Ole Busse,</p> <p>Torbjörn</p>	<p>Lokala föreskrifter avseende hälsa och miljö</p> <p>Trafikförordningen (1998:1276)</p> <p>Lagen om transport av farligt gods (2006:263)</p> <p>Förordningen om transport av farligt gods (2006:311)</p> <p>ADR-S (MSBFS 2020:9)</p>
<p>Systematiskt brandskyddsarbete Vi arbetar systematiskt med brandskydd och att förebygga brand i vår verksamhet</p>	<p>Torbjörn</p>	<p>Lag om skydd mot olyckor (SFS 2003:778)</p> <p>Statens räddningsverks allmänna råd systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3)</p>
<p>Fastigheter Krav på funktionskontroll av ventilationssystem(OVK).</p> <p>Krav på energideklaration av byggnader</p> <p>Kontroll av och rapportering anläggningar med köldmedier</p>	<p>Torbjörn</p> <p>Torbjörn</p> <p>Torbjörn</p>	<p>Boverkets föreskrifter och allmänna råd om funktionskontroll av ventilationssystem BFS 2011:16</p> <p>Boverkets föreskrifter och allmänna råd om energideklarationer för byggnader (BFS 2007:4)</p> <p>F-gasförordningen(EU) (EU/517/2014) F-gasförordningen(Sverige) SFS 2016:1128</p>

Verksamhetsrutin/aktivitet	Ansvarig	Lagreferens

7. Miljörisker och nödlägesberedskap

I tabellen nedan har vi dokumenterat relevanta miljörisker i verksamheten, hur vi ska agera för att förhindra dem och vad vi gör om de ändå händer. I de fall en längre instruktion behövs har vi gett en hänvisning.

Miljörisk	Förhindras genom	Vid olycka görs följande
Brand	Systematiskt brandskyddsarbete (brandsläckare, utrymningsvägar, övningar med alla)	Rädda, larma, släcka Samlas vid uppställningsplats
Kemikalieutsläpp	Förvara och hantera farliga kemikalier med respekt. Säkerhetsdatablad hålls uppdaterade. Ha kunskap om vilka kemikalier som är mer farliga och hur de är farliga. Vi har uppsamlingstråg och blandar inte kemikalier.	Länkar till datasäkerhetsbladen finns på vår hemsida "Kemikalielista" så vi alltid har tillgång till det senaste. Vid oljespill har vi ett "salt" som vi strör på, samlar ihop, paketerar och åker in med.

8. Utbildning och kompetens

Våra medarbetare får miljöutbildning inom ett år från anställning. Vi identifierar årligen utbildningsbehov för våra medarbetare och sammanställer detta i kompetensplanen.

Medarbetare, namn	Anställd från år	Grundläggande miljöutbildning (datum)	Genomförd övrig miljöutbildning (typ och datum)	Utbildningsbehov och planerad tid för utbildning (typ och datum/år)
Ole Busse	90	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Magnus Björkman	91	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Cecilia Hultqvist	91	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Kristina Kraft	91	16-02-24	Miljö 21/22 -1	
Åsa Svensson	92	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Carina Lindén- Rydén	95	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Lena Nilsson	02	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Peter Wård	03	16-02-24	Agenda 2030 200313	
Rickard Gass	02	16-02-24	Miljö 21/22 -1	
Erling Björkesjö	04	16-02-24	Euro Paddle Pass 2017-05-16	
Linette Ahlstrand	05	16-02-24		
Helena Gustafsson	07	16-02-24	Miljö 21/22 -1	
Maria Bengtsson	08	16-02-24		
Annika Adolfsson	08	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Petra Digerås	12	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Jonas Färnemyhr	13	16-02-24	Agenda 2030 200313 Miljö 21/22 -1	
Torbjörn Jonsson	15	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Jesper Flarup	15	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Michael Janssen	15	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Tomas Laitinen	15	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Jonas Nord	15	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Britt-Marie Strandberg	10	16-02-24		
Peter Söderholm	16	2018-04-11		
Niklas Elling	16	2018-04-11	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Jessica Lycker	17	2018-04-11	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Jennie Johansson	16	2017-09-15	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Lena Hägneryd	17	2017-09-15	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Sara Vinterdag	17	2018-04-11	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Rita Habib Daoud	17	2018-04-11	Miljö 21/22 -1	
Mikael Ewaldsson	17	2018-04-11	Euro Paddle Pass 2017-05-16 Miljö 21/22 -1	
Cecilia Alfheim	18	2018-04-11	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1 Miljöledarutbildning 230524	

Mikael Johansson	18	2019-05-14		
Maria Karlström	18	2019-05-14	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Anders Cederberg	18	2019-05-14	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Piia Vungi	18	2019-05-14	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Stefan Jennerstrand	19	2022-09-19	Miljö 21/22 -1	
Jörgen Haraldsson	20	2022-09-19		
Emelina Landström	19	2022-09-19		
Linda Carlsén	22	2022-09-19		
Rebecca Ström	22	2022-09-19		
Adina Franzén	22	2022-09-19		
Weronika Larsson	22	2022-09-19		
Victor Tvingsell	21	2023-04-18		
Theres Elmtun	22	2023-04-18		
Camilla Collén	22	2023-10-15		
Tomas Ahlgren	22	2022-09-19		
Christoffer Frick	23	2023-11-27		
Sofia Braum-Sommansson	23	2023-11-27		
Ida Karlsson	23	2024-01-23		
Cecilia Mårtensson	24			Planerat till våren 2025

9. Miljöberättelse

Vi gör varje år en egen uppföljning av vårt miljöarbete i form av en miljöberättelse.

Miljöberättelse för år: Lå 2023/2024 (Budgetår 2023)

Miljöledningssystemets omfattning

Följande delar av vår verksamhet omfattas av vårt miljöledningssystem: **Samtliga byggnader och verksamheter på huvudskolan och dotterbolaget i Holsbybrunn.**

Uppföljning av miljömål och aktiviteter

Vi har under det senaste året arbetat med våra miljömål och har uppnått följande resultat:

Mål I **Minska vårt CO₂-utsläpp och bli klimatneutrala fram till noll ton 2045**

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning;

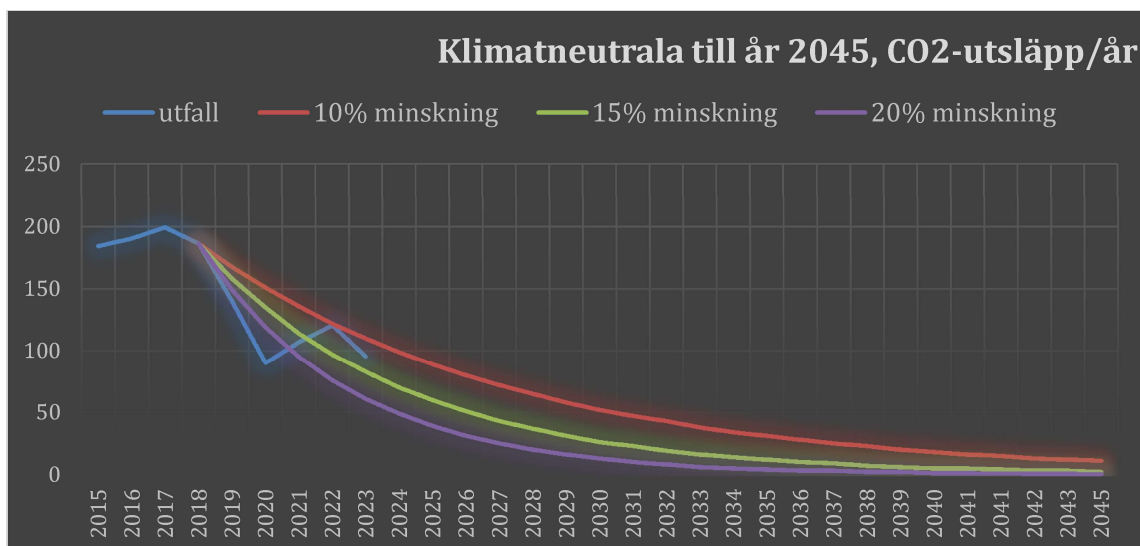
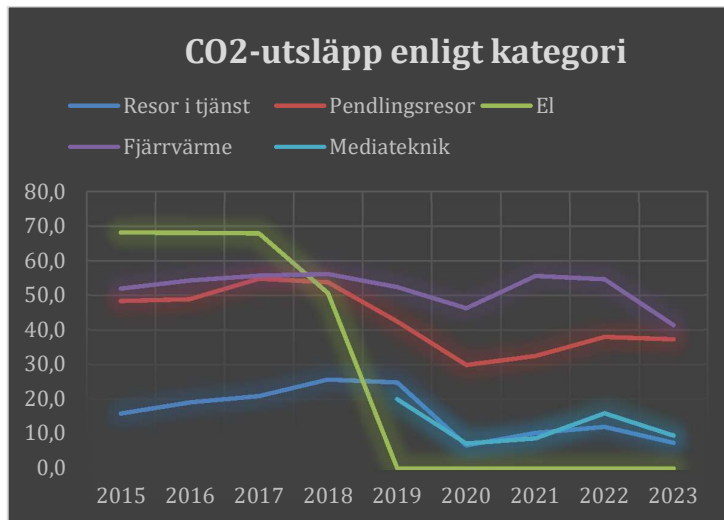
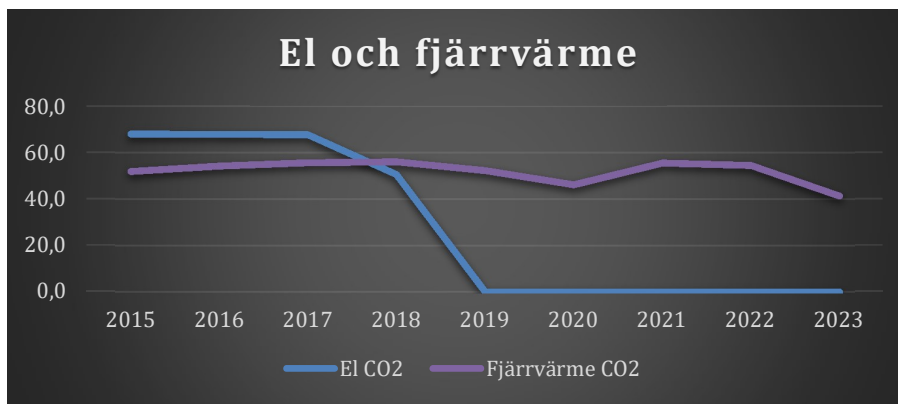
Vi har bytt ut ett stort antal armaturer mot energisnålare i både klassrum, korridorer och på expeditionen.

Vi har köpt in tre-glas fönster till två internatus som installerades under sommaren 2024.

Vi har bytt ut tvåautomater utanför lärarrummet mot snålare varianter.

Vi har köpt in batteridrivna trädgårdsredskap, bland annat en röjsåg och en tigersåg och bytt ut från motordrivna.

Vi har installerat solceller i juni 2024.

Mål 2 Öka miljömedvetenheten hos personal, deltagare mfl.

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning;

Vi har genomfört en elsparmånad för att få deltagare/personal medvetna om elanvändning. Deltagarna fick ta fram olika planscher för att medvetandegöra detta.

Vi har haft en "Varsågod-loppis" för att gå deltagarna medvetna om cirkulär ekonomi.

Vi har uppdaterat hemsidan med nya målen för året.

Vi har haft en utställning med miljötema under elsparmånaden.

Vi har plockat svamp som en aktivitet med deltagarna.

Vi har genomfört en föreläsning om energi- och energibesparingar för deltagarna under hösten.

Allmän kurs har i sin utbildning tagit fram en tidning där flera insändare handlade om miljön, bland annat om Sveriges våtmarker och "hur mår vårt hav egentligen".

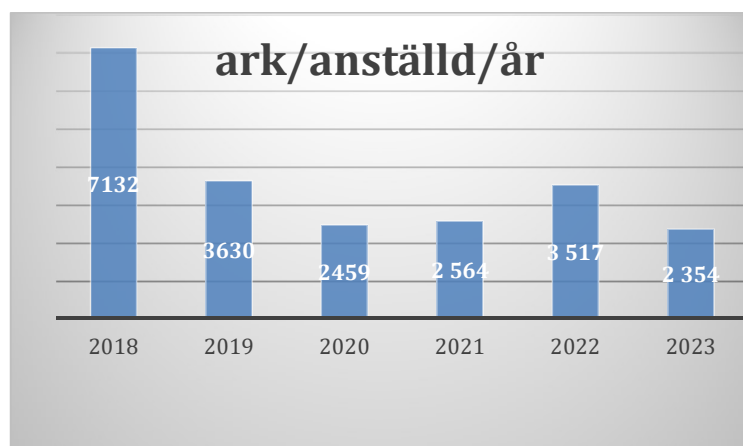
Mål 3 Minska pappersförbrukningen

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning;

Vi har digitaliserat fakturor till deltagarna.

Vi har digitaliserat alla avtal som skickas ut till deltagarna, bland annat hyresavtal.

Vi har digitaliserat attester av årsredovisning, styrelseprotokoll och årsmöten.

Mål 4 Restaurangens miljöpåverkan

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning;

Vi har haft en "Rädda-planeten" dag där vi serverade överbliven mat som en lunchbuffé.

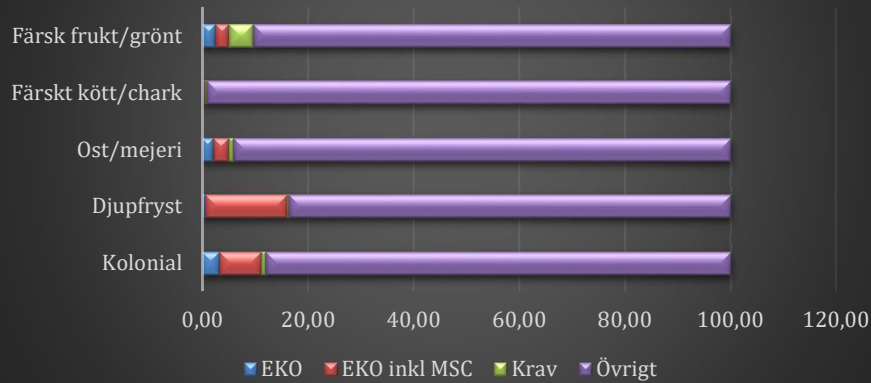
Vi har haft ett par flerdags konferenser med helt vegetarisk mat och då även deltagare/personal enbart fått vegetarisk lunch och vi har fortsatt utveckla vårt salladsbord.

Vi har fortsatt att minska matsvinnet genom att sälja matlådor i cafét samt t.ex frallor som blir över från vår konferensverksamhet.

Vi följer andelen inköp av EKO, Krav och MSC-märkta varor från i år. Vad gäller EKO varor ser vi en ökning inom produktslag Kolonial, ost/mejeri, färskt kött samt färskt frukt, men en minskning för djupfryst. Krav märkta varor har ökat för färskt frukt/grönt och ost/mejeri samt färskt kött/chark men minskat för kolonial, djupfryst. All fisk vi köper in är MSC-märkt utan den odlade laxen som inte behöver den typen av märkning. Vad gäller frukt och grönt köper vi in det mesta från en lokal leverantör och det är inte medtaget i statistiken nedan.

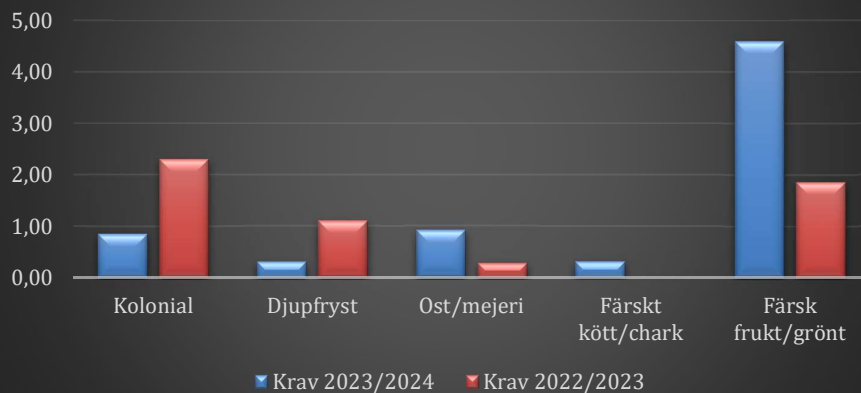
Procentuell andel av EKO, MSC och Kravmärkt 2023/2024

Inköp EKO jämförelse två år procentuell förändring

Inköp KRAV jämförelse två år procentuell förändring

Mål 5 Förbättra förutsättningar för biologisk mångald

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning;

Vi har ersatt gräs med växter som pollinatörer gillar på en remsa vid en parkering och det blev helt fantastiskt resultat i juni 2024.

Vi har sått frön i ängs-rutor i backen vid aktiviteter med både deltagare och personal våren 2024. Detta kommer bli en återkommande aktivitet och vi kommer så mer frön till hösten ifall de inte tar sig som önskat.

Vi har rensat ut skogen och tagit bort granar och en del tallar för att öka mångfalden och därefter har vi planterat ek, hassel och kastanj i tallskogen för att öka den biologiska mångfalden.

Vi har lämnat en hörna av skogen där gamla träd som ramlar ned ska få ligga kvar.

Uppföljning av miljöindikatorer

Miljöaspekt	år 2017	år 2018	år 2019	år 2020	år 2021	År 2022	År 2023
Förbrukning av kontorspapper läsårs	222 ark/anställd /v	137 ark/anställd /v 7 132 ark/anställd/år	113 ark/anställd /v 3 630 ark/anställd/år	77 ark/anställd /v (-45 %) 2 459 ark/anställd/år	82 ark/anställd /v (+21 %) 2 564 ark/anställd/år	3 517 ark/anställd/år (+37 %)	2354 ark/anställd/år (-36%)
Resor med bil i jobbet år	21 ton CO2	26 ton CO2	25 ton CO2	6,7 ton CO2 (-73 %)	10,3 ton CO2 (+54%)	12,0 ton CO2 (+16%)	7,36 ton CO2 (-39%) (-71 % från 2018)
Elförbrukningen år	67,9 ton CO2	50,7 ton CO2	0 ton CO2	0 ton CO2	0 ton CO2	0 ton CO2	0 ton CO2
Eleffektivisering år	754 000 kWh	744 000 kWh	690 000 kWh	563 000 kWh	558 000 kWh	659 000 kWh	641 383 kWh
Pendlingsresor Läsårs	54,8 ton CO2	53,8 ton CO2	42,5 ton CO2	30 ton CO2 (-29 %)	32,5 ton CO2 (+8%)	38 ton CO2 (+17%)	37,3 ton CO2 (-2 %)
Mediainköp Läsårs			20 ton CO2	7,2 ton CO2 (-64 %)	8,7 ton CO2 (+1,5 ton) (+21%)	15,9 ton CO2 (+7,2 ton, 83%)	9,5 ton CO2 (-6,4 ton, -40%)
Fjärrvärme år Enl. Njudung Energi	117 ton CO2 (+2,6 %)	118 ton CO2 (+0,8 %) 56 ton CO2	52,391 ton CO2 (-7 %)	46,290 ton CO2 (-14 %)	55,604 ton CO2 (+20%) OBS!	54,64 ton CO2 (-2%)	41,38 ton CO2 (-24%)

Kemikalier*	Ca 300 st 15 % grönt	289 st 23 % grönt	289 st 23 % grönt	289 st 23 % grönt	289 st 23 % grönt	202 st 16 % grönt	202 st 16 % grönt
R = regelbunden	27 % grönt av R	34 % grönt av R	34 % grönt av R	34 % grönt av R	34 % grönt av R	26 % grönt av R	26 % grönt av R
Matinköp, totalt					Andel EKO 7,76 % Andel Krav 0,67 %	Andel EKO 7,64 % Andel krav 0,91 %	Andel EKO 6,22 % Andel Krav 0,74 %
Totalt CO2		(213) 186 ton CO2	139 ton CO2 (-34 %)	90 ton CO2 (-35 %)	107,1 ton CO2 (+19%)	120,5 ton CO2 (+12%)	95,54 ton CO2 (-20,7%)

Kommentarer till utvecklingen av miljöindikatorer

Vi följer ovan redovisade miljöindikatorer och har följande kommentarer avseende utvecklingen över tid:

- Resor med bil i jobbet: Efter en ökning under åren 2021 och 2022 har resor med bil i arbetet återigen minskat. En bidragande faktor till denna minskning är att flera medarbetare nu använder elbilar, vilka inte är inkluderade i den nuvarande statistiken. Dessutom har andelen digitala möten förblivit hög, vilket fortsatt bidrar till minskade behov av fysiska resor. Denna trend pekar mot en positiv utveckling där både teknologiska framsteg och förändrade arbetsvanor bidrar till att minska vår miljöpåverkan.
- Elanvändning: Efter att ha sett en ökning av elanvändningen förra året har vi lyckats minska vår elförbrukning något igen. Denna minskning är resultatet av flera åtgärder. Vi är i färd med att, under en treårsperiod, byta ut huvuddelen av våra armaturer och lysrör till mer energieffektiva och miljövänliga alternativ. Vidare genomförde vi en elsparmånad i mars, vilket innefattade en rad olika aktiviteter för att öka medvetenheten om energibesparing bland våra deltagare, gäster och personal. Under sommaren 2024 investerade vi också i en solcellsanläggning som ska minska vårt inköp av el med ungefär 15 %. Dessa insatser kommer att bidra till en märkbar minskning av vår totala energianvändning.
- Utsläpp för fjärrvärme: Utsläppen från fjärrvärme har fortsatt att minska, med en ytterligare reduktion på 24 % jämfört med tidigare perioder. Detta är ett resultat av förändringar i vårt effektuttag, vilket har möjliggjort för Njudungs Energi att minska sin användning av fossila bränslen ytterligare under 2023. Denna utveckling understryker vår fortsatta strävan efter att optimera vår energianvändning och minska vår klimatpåverkan genom mer hållbara energikällor och effektivare energianvändning. Vi har också påbörjat byte av fönster i vårt internat till 3-glasfönster under sommaren 2024, vilket också ska bidra till en minskad fjärrvärme användning.
- Matinköp: Från i år redovisar vi miljöindikatorer även för matinköp. Ser man till helheten har vi ganska låga procentandelar EKO, MSC och Krav-märkta varor, men om man bryter ned siffran till olika produktslag så ligger det till som följer: djupfrysta varor köpte vi 15,8 % EKO, MSC eller Krav märkt. Färskt frukt och grönt ligger på 7 % och kolonial på 8,8 %.

Genom dessa insatser och förändringar ser vi en övergripande positiv trend i våra miljöindikatorer. Det är ett bevis på att våra strategier och åtgärder för att förbättra vår

miljöpåverkan har börjat bära frukt. Vi fortsätter att arbeta målmedvetet för att främja hållbarhet och miljömedvetenhet i alla delar av vår verksamhet.

Redovisning genomförda aktiviteter för att minska miljöpåverkan

Vi arbetar aktivt för att minska vår miljöpåverkan och har genomfört följande aktiviteter:

Miljöförbättrande åtgärd/aktivitet	Genomförd (år)
Ny armatur installerades upp till expeditionen i trapphuset till mer energisnål i juni	2024
Fönster i ett av internathuset byttes mot 3-glasfönster i juni	2024
Solceller installerades i juni	2024
Salvia planterades i våra utegrupper för att ge mat till pollinatörer i maj	2024
Begagnad utemöbel – en utesoffgrupp – inköptes maj	2024
Begagnad elgolfbil är inköpt under våren som ersättning för den gamla som skrotats så vi slipper använda vaktmästarbilen	2024
Restaurangen genomförde en ”Rädda-planeten- dag” den 29 april där återanvände överbliven mat från tidigare luncher och serverade en buffe.	2024
Årsredovisningen signerades digitalt	2024
Miljövärdet genomförde en klassutmaning där varje klass ska gräva och plantera ängsfrön i vår backe, minst 1x1 meter. Samt en personaldag den 16 maj där vi också grävde ängsrutor för att öka möjligheterna för pollinatörer i vårt närområde.	2024
Miljövärdet planterade 40 ekollon och 40 kastanjer i vår tallbacke för ökad mångfald. Samt färdiga plantor av hasselbuskar planterades av en skogsvaktare.	2024
Allmän kurs tog fram en tidning i mars 2024 där flera insändare handlade om miljön, bland annat Sveriges våtmarker, samt hur mår vårt hav egentligen.	2024
Allmän kurs hade i samband med elsparmånad en utställning i form av små ”båtar” med ”elspar-konversationer”	2024
Elsparmånad genomfördes i mars, deltagare och personal fick ta fram planscher med elsparatgärder och vi uppmanade alla att spara el för att lyfta miljöfrågan. Omröstning genomfördes om finaste/häftigaste plansch och tre priser delades ut. Statistik om vad som drar mest i hushållet togs också fram.	2024
Armaturer bytta i korridoren från reception fram till expeditionen under februari till mer energisnåla	2024
Armaturer bytta samt minskade i antal på expeditionen under januari till mer energisnåla	2024
Två nya kokgrytor är inköpta till köket som kommer är mer energisnåla än de gamla januari 2024	2024
Snålsparare för vatten som sparar ca 5 liter per minut installerades i duscharna i samtliga Dalen-hus januari	2024
Ny batteridrivna röjsåg är inköpt istället för bensindrivna	2023
Varsågod loppis genomförd i november med kläder/husgeråd mm. Det som ingen ville ha skänktes till Ukraina	2023
Föreläsning om Energi och Energibesparingar för deltagare oktober, även anmäld som aktivitet till Klimatveckan	2023
Ledningsgruppen åkte elbil till kick-offen och alla fem åkte i en bil	2023
Samverkansprotokoll och styrelseprotokoll signeras digitalt från oktober	2023
En hörna av skogen är utsedd speciellt för biologisk mångfald, där kommer gamla träd få ligga kvar när de ramslar ned	2023
Rensat ut skogen september 2023 och tagit bort framförallt granar och en del tallar, ska bli mer lövträd på sikt och i förlängningen mer biologisk mångfald	2023
Gräsremsa vid parkeringen har tagits bort och ersatts med plantering som ska locka pollinatörer okt/nov	2023
Två vegetariska dagar till alla i september när Erikshjälpen hade konferens, både lunch och middag	2023
Handlingsresor för deltagarna borttaget, istället ska de åka kommunalt	2023
Deltagarna hade svampplockning som aktivitet i september	2023
Fakturor skickas via e-post till deltagarna från september	2023
Påbörjat byte av armaturer/ledlampport under en 4-årsperiod, september 2023 bytt i Coopet och klassrum Alvar, Kaj och Astrid.	2023

Energikartläggning gjord för att kartlägga effektiviseringsmöjligheter avseende armaturer och lysrör	*2023
Allmän kurs har återvunnet material från gamla utställningar och använt till nya utställningar	2023
Byt ut scenbelysning i aulan till LED	2023
Begagnade konferensmöbler har köpts in till Barbro Alving	2023
Pendlingsvecka med elcykel för personalen med bidrag från Naturskyddsföreningen "Fröpengar"	2023
Allmän kurs har haft ett utställning under tema "Ålderdom" där bland annat naturfrågor har belysts som resulterade i ett antal planscher.	2023
Fredagsföreläsning av Stefan Strömberg under temat "mellan oss skapas världen – känslor och tankar om vår enda jord"	2023
Fredagsföreläsning av Elenor Håkansson "Slow fashion" i ämnet hållbart mode, öppen föreläsning för allmänheten, deltagare och personal	2023
Panttunnor till hotellhusen samt klassrum IT-spåret	2023
Ekologiskt fika för deltagare och personal i samband med filmdagen	2023
Filmdag för deltagare och personal, två kortare filmer "Mobilens verkliga pris" samt "En komikers utsläpp" samt gruppdiskussioner	2023
Enkät från Naturskyddsföreningen om kläders miljöpåverkan till deltagare/personal	2023
Klädbytdagar för deltagare och personal. Kläder som var kvar gick till Ukraina	2023
Cykelställ under tak iordningsställt	2023
Röda bussen (äldre diesel) såld i mars och inte ersatt med någon ny, vi hyr miljövänligt vid behov	2023
Medborgarförslag till förbättrade bussförbindelser inlämnat till Vetlanda kommun	2023
Överblivna grönsaker används till dagens soppa i köket för att minska matsvinnet	2023
Överblivna kakor/frallor från konferens säljs i cafet för att minska matsvinnet	2023
Gått över till miljövänligare städmedel – växtbaserade- i städ	2023
Mejlat miljötips angående matsvinn till personal i köket från UHPO	2023
Vegetarisk lunch och middag till alla deltagare och konferensgäster 19-20 januari	2023
Ny resepolicy upprättad där miljövänliga alternativ i första hand ska användas	2023
Lämnat datorer, skärmar och tangentbord till Kuusakooski för återvinning	2023
Minskat vårt effektuttag av fjärrvärme och därigenom påverkat Njudung Energi att minska sin användning av fossilolja och kommer gå över till bioolja	2022
Erbjuder digitala kvitton i våra kassaregister	2022
Minskat användningen av palmolja genom att baka kakor själva till café och kök	
Sälja matlådor med överbliven mat till deltagare och personal i cafet	2022
Cafét erbjuder inga pappersmuggar vid köpa av varma drycker utan enbart porslingsmuggar som ska returneras	2022
Tagit bort 134 stycken kemikalier hos vaktmästeriet	2022
Omöblerat klassrum IT-spåret med begagnade möbler övertagna från utbildningen i Eksjö	2022
Omöblerat konferensrum Tage Erlander med begagnade möbler från Växjö fhs	2022
Isolerat ventilationsrör Anna Lindh	2022
"Varsågod"-loppis till alla deltagare/personal. Kläderna som var kvar gick till Erikshjälpen	2022
Tips om elbesparing och bensin/diesel till alla anställda utskickat på mejl	2022
Digital blandare av juicer i köket	2022
Installerat Plejd till ytterbelysning i diverse hus för distansstyrning	2022
Byte till isolerade ytter- och altandörrar i Kullenhusen	*2022
Återmöblering av de hyrda rummen i Österliden med möbler vi redan hade.	2022
Fyra nya snabbaddare för elbil har installerats, även för allmänheten	2022
Sytt om gardiner så de passar i andra rum i st.f. a. köpa nytt.	2022
Nya LED-armaturer	2022
Delar ur ledningsgruppen m.fl. idéutbyte om hållbarhet Runö & Ölands Folkhögskolor	2022

Eko-fika, utställning m.m.	2022
Personalkurs i klimat, del 1	2022
Energifönster bytt huvudkorridorens salar västerut.	2022
Återanvände bibliotekshyllor	2022
Gemensamhetsdag Biologisk mångfald, filmer	2021
Vid ombyggnation av restaurangen och reception sätts ett nytt styrsystem in för all ventilation, belysning, värme, kyla.	2021
Nya energifönster till restaurangen sätts in.	2021
Natur- och äventyrsguide startar HT21	*2021
Renovera gamla kvalitetsmöbler	2021
Gamla pumpar till radiatorer bytts till nya effektivare.	2021
Salen Lina har fått nytt fläktaggregat	2021
Lavendel är planterat i våra planteringar för att locka bin och fjärilar	2021
Alla Kullenhus fått rengjorda o målade takpannor i stf att byta pannor.	2021
Utställning, Allmän kurs, bl.a. Biologisk mångfald	2021
Ny naturkurs med Naturskyddsföreningen startats	*2020
Bytt till LED-lampor med rörelsevakt i källarkorridorer.	2020
Nytt ventilationsaggregat (kyla o värme) till klassrummen vid Astrid, Kai Pollak m.fl.	2020
Bytt till LED-lampor i aulan Anna Lindh-salen	2020
Pedagoger lärt sig digitala verktyg till distansutbildning	2020
Agenda 2030 Utställning	2020
Agenda 2030 Gemensamhetsdag	2020
Agenda 2030-personalkurs	2019
Behållare och hämtning av glas, vit och färgad	*2019
Filmvisning: Vetenskapens värld	2019
Temadag: Bilen, Butiken, Biffen & Bostad	2019
Robot gräsklippare	2019
Etiska och miljömässiga riktlinjer kring våra fondplaceringar i vår placeringspolicy	2019
Valde bort personalresa till Kroatien (flyg) till förmån för Polen (buss o båt)	2019
Bytt till LED-armaturer i klassrum	2018
Sista delen av korridoren t.o.m. Hiertas Hörna belysning med viloläge under natten.	2018
Klassuppsättning med Chromebooks har köpts in	2018
Grön el	2018
Byte av armaturer till LED i sista delen av korridoren och Hiertas Hörna	2018
Gått över till GAFE dataplattform	2018
Nya kopiatorer med användarkontroll	*2018
Doserare till golvrengöringsmedel, kök	2018
Filmvisning: Before the Flood	2018
Paraplyutställning med miljötema	2018
Märkning av internatens miljöbehållare	2018
Returpapperslådor till klassrummen	2018
Vaktmästeriets gamla bilsbil bytt till nyare dieselbil	2018
Idéutbyte med Njudungsskolans lokalvårdare	2017
KRAV och ekologisk frukost börjar utvecklas	2017
En vegetarisk lunch per månad	2017
Byte av duschhandtag till snålspolande	2017
Sopsorteringskärl till internatet	*2017
Installerat elbilsladdare	2017
Installerat lampsläckare och snålspolande toa	2017
Bytt till LED utebelysning och LED innerarmaturer	2017

Bokbytarhylla	2017
Bytt till LED utebelysning och LED innerarmaturer	2016
Wellpappspress ger färre transporter	2016
Böcker och tidningar om miljö i biblioteket	2016
Städmaterial -40 000 kr	2016
Inköp av förbrukningsmaterial till undervisning var 160 000 kr mindre än medelvärdet av åren 2011-2015	2016
Bytt ventilationsaggregat med värmväxlare i Brunns huset	2016
Byte ventilation Kullen 3	2016
Minskat antal kemikalier med 24 stycken	2016
Gemensamma miljöveckan HT 2016	2016
Sålt en bensinbil	2016
Bytt ut en bensindriven 4-hjuling till eldriven golfbil	2016
Bytt till LED utebelysning och LED innerarmaturer	2015
Byte ventilation + kyla Brunns huset, radiostudion, LED utebelysning	2014
Byte ventilation matsal, aula, källare, Dalen, Upprustning/intrimning gammal ventilation, LED utebelysning	2013
Byte ventilation Brunns huset + kyla, shuntventiler fjärrvärme, reglercentral för fjärrvärme	2012
Byte ventilation bibliotek klassrum + kyla, shuntautomatik, belysningsstyrning	2011
Luftvärmepump verkstad-varmförråd (från direktel), ny armatur i entré-korridor med styrning	2010

Utvärdering av årets avvikelser/förbättringsförslag

Vid årets revision 2023 och internt har ett antal avvikelser/förbättringsförslag noterats. Dessa frågor/områden har lyfts upp och med anledning av detta har vi beslutat och genomfört följande åtgärder:

Avvikelse

A1 Miljöpolicy i miljöhandboken och på hemsidan är inte helt överensstämmande. *Detta har vi rättat.*

A2 Formulering i miljöhandboken om hur avvikelser och förbättringsförslag hanteras stämmer ej med verkligheten. Uppdatera beskrivningen i er miljöhandbok. *Detta har vi uppdaterat och förtydligat.*

Förbättringsförslag

F1 Miljömål. Miljömål för klimatpåverkan bör utvecklas, bland annat på följande sätt:

Förtydliga vad som ingår i detta mål = Scope (ex resor, transporter, mat, inköp).

Beräkna totala utsläpp för att följa detta mål över tid. *Miljömål för matinköp har lagts till. Vi har också kontaktat Svalna för att se om vi framöver kan få fram statistik via dem. Kontakt tagen i slutet av augusti 2024, så inget färdigt vid revisionstillfället.*

Justera eventuellt målet till att vara klimatneutral till 2045. *Målformuleringen är ändrad.*

Ta även fram mål för ett år i taget som matchar med planerade åtgärder. *Gjort.*

F2 Inköpsrutin. Beskriv hur ni ställer miljökrav även vid inköp av möbler och ombyggnation. *Uppdaterat.*

F3 Miljöindikatorer. Redovisa indikatorer för även för mat till kommande år. *Miljöindikator för andelen EKO och kravprodukter är tillagd, vi följer upp det både på totalen och för olika produktslag.*

10. Intern revision

X Vi omfattas inte krav på intern revision enligt Svensk Miljöbas kravstandard

X Vi genomför interna revisioner där vi följer upp att:

- Miljöhandbok är uppdaterad och aktuell
- Efterlevnad lagar och andra bindande krav
- Relevanta verksamhetsrutiner följs i alla delverksamheter
- Alla delverksamheter kan redovisa aktiviteter för att minska miljöpåverkan.

Uppföljningen dokumenteras och redovisas som bilagor. Vi har följande plan för interna och externa revisioner i vår verksamhet.

Typ av revision	Tidpunkt	Plats/Delverksamhet
Extern	September	Holsbybrunn
Intern	Juni och augusti	Samtliga delverksamheter i koncernen som är belägna i Holsbybrunn

11. Ledningens genomgång

Verksamhetens ledning går varje år igenom följande punkter:

- Miljöorganisation
- Aktiviteter som påverkar miljön och värderingen av dem
- Miljöpolicyens aktualitet
- Miljömål- och handlingsplan för kommande år
- Verksamhetsrutiner
- Relevanta lagkrav och hur vi säkerställer att vi följer dem
- Intern och extern kommunikation av vårt miljöarbete
- Miljörisker och nödlägesberedskap
- Kompetensbehov
- Miljöberättelse
- Resultat från interna och externa revisioner
- Avvikelse och förbättringsförslag under året

Ledningens genomgång av ovanstående punkter har resulterat i denna Miljöhandbok som godkänts av verksamhetsansvarig.